

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Оксана Дуванова, 1983 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2006 році Сумський національний аграрний університет за спеціальністю 073 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» за дипломом «Магістр», працює провідним фахівцем кафедри міжнародних економічних відносин в Сумському державному університеті, виконала акредитовану освітньо-наукову програму 7072 051 «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Сумського державного університету, від «03» липня 2024 року № 0667-І, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Анжела Кузнєцова, докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет

Рецензентів –

Аліна Височина, кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет

Інна Коблянська, кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування, Сумський державний університет

Офіційних опонентів –

Вікторія Маргасова, докторка економічних наук, професорка, проректорка з наукової роботи, професорка кафедри фінансової діяльності суб'єктів господарювання і державних установ, Національний університет «Чернігівська політехніка»

Тамара Лозинська, докторка наук з державного управління, професорка, завідувачка кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавський державний аграрний університет,

на засіданні «27» серпня 2024 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Оксані Дувановій на підставі публічного захисту дисертації «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» за спеціальністю 051 «Економіка».

Дисертацію виконано у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Суми.

Науковий керівник Юрій Петрушенко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Сумського державного університету.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, повний обсяг якого складає 225 сторінок, зокрема 177 сторінок основного тексту, 25 таблиць, 36 рисунків, 7 додатків, список літератури містить 199 джерел. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, в якій здобувачкою розроблено нові та вдосконалено існуючі науково-методичні засади дослідження ролі кооперації у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад в умовах реалізації реформи децентралізації. Дисертація оформлена згідно з вимогами, встановленими Міністерством Освіти і Науки України.

Здобувачка має 27 наукових публікацій за темою дисертації, з них 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 розділи у колективних монографіях, 2 статті у періодичних

виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus та 1 стаття виданні, що індексується у Web of Science, 15 публікацій у збірниках матеріалів конференцій:

1. Petrushenko Y., Hejkrlik J., Duvanova O., Duranowski W., Semenenko T. The impact of agricultural cooperatives on the sustainable development of rural communities. *International Journal of Global Environmental Issues*. 2022. Vol. 21, No. 2-4. P. 130–147. DOI:org/10.1504/IJGENVI.2022.126198. (Scopus Q3).

2. Duvanova O.S. Decomposite analysis of cooperation as a factor of economic transformation of territorial communities. *Socio-economic relations in the digital society (Index Copernicus)*. 2022. № 1 (43). С. 37-44. DOI:10.55643/ser.1.43.2022.451.

3. Duvanova O.S. The impact of inter-municipal cooperation of territorial communities on local sustainable development. *Herald of Khmelnytskyi national university. Economic sciences (Index Copernicus)*. 2021. № 3(294). С. 288-293. DOI: 10.31891/2307-5740-2021-294-3-47.

4. Petrushenko Y., Vorontsova A., Ponomarenko (Duvanova) O. Financial Inequality in Territorial Communities: International Experience and Case-Study in Ukraine. *Economic Inequality: Trends, Traps and Trade-offs : monograph*. Denmark : River Publishers, 2021. P. 189-206 (Scopus).

5. Петрушенко Ю.М., Кубатко О.В., Пономаренко О.С. (Дуванова) Соціально-економічні фактори створення об'єднаних територіальних громад в Україні. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Вип. 4, No 31. С. 527-535. DOI: 10.18371/fcaptp.v4i31.191008. (Web of science).

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні та висловили зауваження:

Кузнєцова Анжела Ярославівна – голова разової спеціалізованої вченої ради, докторка економічних наук, професорка кафедри фінансових технологій і підприємництва Сумського державного університету. Дисертаційна робота Дуванової Оксани Сергіївни на тему «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» є ґрунтовним і актуальним дослідженням, особливо в контексті реформи децентралізації в Україні та в умовах післявоєнного відновлення. Авторка переконливо доводить, що кооперація є ефективним інструментом об'єднання зусиль територіальних громад для досягнення сталого розвитку, що є особливо важливим в умовах сучасних викликів, зокрема в контексті обмежених ресурсів та руйнації інфраструктури. Якісне відновлення країни, зокрема через розвиток міжмуніципального співробітництва громад, відіграватиме вагомий роль у створенні сприятливих умов для повернення громадян, які виїхали через війну.

Тема дисертації є досить актуальною, робота виконана у відповідності до наукових планів Сумського державного університету. Пункти новизни, що були розвинуті, удосконалені чи вперше запропоновані, становлять значний внесок у розвиток теорії та практики сталого розвитку територіальних громад та мають значну цінність для формування планів дій у процесі відновлення територій. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації підтверджені проведеними емпіричними дослідженнями. Практична цінність отриманих результатів підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях та публікаціями у фахових та міжнародних виданнях. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в розробці та вдосконаленні підходів до дослідження та розуміння ролі кооперації у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Заслуговеє на увагу вдосконалення методичних підходів щодо оцінки фінансової спроможності економічного розвитку громад.

Однак, незважаючи на позитивну оцінку роботи, є кілька дискусійних моментів, які потребують уточнення. Високо оцінюючи емпірично підтверджений позитивний вплив міжмуніципального співробітництва на економічні, екологічні та соціальні показники сталого розвитку, виникає питання щодо ключових передумов для успішного міжмуніципального співробітництва територіальних громад. Додатково слід звернути увагу на питання готовності громад до міжмуніципальної кооперації, з огляду на різні рівні

спроможності та наявні дисбаланси розвитку. Підсумовуючи зазначимо, що дисертаційна робота «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» є завершеним науковим дослідженням, що цілком відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії» № 44 від 12 січня 2022 року. Враховуючи виконання здобувачкою у повному обсязі освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, вважаємо, що Дуванова Оксана Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Маргасова Вікторія Генадіївна - опонентка, докторка економічних наук, професорка, проректорка з наукової роботи, Національний університет «Чернігівська політехніка». Оцінюючи результати дисертаційної роботи Дуванової Оксани Сергіївни, відзначимо актуальність дослідження, що відповідає сучасним викликам розвитку територіальних громад в Україні, зокрема протистоянню викликам війни. У контексті успішного проведення адміністративно-територіальної реформи, особливої ваги набуває потреба в ефективному управлінні ресурсами громад. Важливу роль у забезпеченні сталого розвитку відіграє розвиток кооперативних відносин, що сприяє раціональному використанню ресурсів, активізації населення для вирішення власних потреб та інтересів, а також підвищенню ефективності роботи інститутів місцевого самоврядування. Це, у свою чергу, сприяє побудові європейського та демократичного суспільства.

Представлена на розгляд спеціалізованої ради дисертаційна робота є завершеним дослідженням із логічною побудовою, вдалою структурою наукової новизни, а також продуманою архітектонікою. Робота характеризується достатнім рівнем обґрунтованості наукових положень і висновків, що підтверджується застосуванням методичного інструментарію. Дослідження має теоретичну та практичну цінність, виконувалось відповідно до тематики науково-дослідних робіт, апробація наукових результатів та висновків проводилась на міжнародних та науково-практичних конференціях за профільною тематикою, що підтверджує практичну значущість отриманих результатів. Наукова цінність роботи полягає в емпіричному підтвердженні гіпотези про вплив міжмуніципального співробітництва на економічні, соціальні та екологічні детермінанти сталого розвитку територіальних громад, що досліджено через багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз. Також заслуговує на увагу удосконалені методичні засади оцінки впливу соціально-економічних факторів на процес добровільного утворення об'єднаних територіальних громад, що дозволило б покращити їх спроможності та ефективно планувати стратегічний розвиток. Робота послідовна, написана науковою мовою.

Проте незважаючи на загальну високу оцінку, робота містить певні дискусійні моменти, які можуть бути предметом подальшого обговорення. Зокрема, було б доцільно розробити конкретні рекомендації організаційного характеру для місцевих органів влади щодо стимулювання розвитку агрокооперативів в Україні. Проте ці зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер і не знижують загальної наукової цінності та значущості роботи.

Дисертаційна робота на тему «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» відповідає всім встановленим вимогам відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року, а її авторка - Дуванова Оксана Сергіївна - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Лозинська Тамара Миколаївна - опонентка, докторка наук з державного управління, професорка, завідувачка кафедри публічного управління та адміністрування, Полтавський державний аграрний університет. Представлене дисертаційне дослідження є

актуальним, оскільки діяльність кооперативів не лише сприяє покращенню життя своїх членів, але й водночас, кооперативний процес має позитивні зовнішні ефекти (екстерналії), що сприяють сталому функціонуванню територіальних громад. Зокрема, вони сприяють стабілізації ринку праці, зменшенню безробіття, створенню нових економічних можливостей і підвищенню доходів місцевих бюджетів. В умовах сучасних викликів, особливо в умовах військових дій, ефективна взаємодія між кооперативами та місцевими органами влади набуває більшої значущості, проте все ще залишається проблематичним питанням через наявність розриву між їхньою діяльністю. Це підкреслює необхідність пошуку нових механізмів співпраці для забезпечення сталого розвитку громад. Кооперація на рівні громад дійсно має великий потенціал для сприяння сталому розвитку, і це дослідження вносить важливий науково-методичний вклад у цю сферу.

Загальне враження від дисертаційної роботи позитивне, вона оформлена відповідно до чинних вимог і включає анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Робота характеризується системністю і демонструє оригінальний дослідницький внесок авторки. Результати дослідження є науково обґрунтованими завдяки вдалому поєднанню наукових методів дослідження та ретельно підбраному математичному інструментарію.

З точки зору наукової новизни, авторка вдосконалила методичний підхід до визначення економічних детермінант фінансової спроможності громад, що дозволяє більш точно оцінювати рівні фінансової спроможності в умовах децентралізації. Крім того, при розвиненні методичних засад дослідження ролі та місця агрокооперативів у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарських територій, доведено їх позитивний вплив, що відкриває можливості для формування державної, регіональної та місцевої політики підтримки кооперативів.

Однак, можна відзначити кілька аспектів, які могли б посилити дослідження. Наприклад, аналіз міжнародних наукових альянсів у сфері кооперації міг би розширити географічний вимір дослідження та надати йому більш глобального контексту. Крім того, доцільним було б розробити дорожню карту міжмуніципального співробітництва для сприяння сталому розвитку та підвищення ефективності управління територіальними громадами. Підсумовуючи, дисертація Дуванової Оксани Сергіївни є значним внеском у науковий дискурс щодо сталого розвитку громад через кооперацію. Незважаючи на окремі зауваження, робота заслуговує на позитивну оцінку. Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота на тему «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» є завершеною науково-дослідною роботою та відповідає вимогам Постанови Кабінету міністрів України №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року, а здобувачка – Дуванова Оксана Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Височина Аліна Володимирівна - рецензентка, кандидатка економічних наук, доцентка кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет. Дисертаційна робота виконана на актуальну тематику, оскільки територіальним громадам притаманний постійний розвиток. З реформою децентралізації суттєво трансформувались відносини між центральними органами влади, органами місцевого самоврядування, відносини між громадами та відносини на регіональному рівні. Фінансові та адміністративні аспекти реалізації реформи привнесли нові патерни соціально-економічних відносин, тому цілком закономірно, що громади, які раніше були об'єктами управління, стали повноправними суб'єктами процесу. Але разом з тим, пропри широкі можливості для органів місцевого самоврядування, що відкрила реформа децентралізації, перед територіальними громадами постають надзвичайно важливі виклики, зокрема забезпечення сталого розвитку в економічному, соціальному та економічному аспектах, особливо в умовах війни. Тому розуміємо, що без кооперації та співробітництва між громадами неможливо

досягти тих цілей сталого розвитку, які ставить перед собою громади. Все це підтверджує актуальність теми роботи, що спрямована на дослідження питань міжмуніципального співробітництва, питання розвитку територіальних громад у контексті досягнення цілей сталого розвитку. Зазначимо, що представлені теоретичні та емпіричні результати дослідження стануть значним внеском у розвиток економічної та фінансової науки.

Зупиняючись на певних дискусійних моментах, які не порушують значущості, практичної та теоретичної цінності роботи, варто звернути увагу на специфіку та алгоритм вибору показників для розрахунку індексу фінансової спроможності економічного розвитку територіальних громад. Враховуючи той момент, що статистичної бази подекуди недостатньо, і дослідження проводилося на основі публічно доступних даних, однак хотілося б побачити ширший спектр показників, зокрема ті, що стосуються децентралізації доходів і податкових надходжень. Ці параметри є важливими індикаторами оцінювання успіху процесів децентралізації, визначають фінансову спроможність територіальних громад, органів місцевого самоврядування, тому їх врахування могли б посилити якість результатів моделювання та отримати певні інсайти. Разом з тим у пунктів 2.3 дисертаційної роботи представлено методичний підхід до оцінювання впливу сільськогосподарських кооперативів на сталий розвиток територіальних громад. Позитивно оцінюючи отримані дисертанткою результати, зауважимо, що додаткового обґрунтування потребує вибір результативних показників, алгоритм їх відбору та встановлення значущості. Це б дозволило покращити певну прозорість та конгруентність даного дослідження. Ще одне зауваження, хотілося б відмітити, що у розділі 3.2 дисертаційної роботи показники базової та реверсної дотації доцільно розмежувати окремо як стимулятори та де стимулятори.

Але в цілому результати дисертаційного дослідження є значущими та ваговими, що дозволяють по-новому поглянути на деякі аспекти що стосуються розвитку територіальних громад. Доведено важливість міжмуніципального співробітництва як чинника сталого розвитку територіальних громад, підтверджуючи його вплив на економічні, соціальні та екологічні показники методами статистичного аналізу, розвинуто науково-методичний підхід до формування кооперативних зв'язків громади на двох рівнях.

Дисертаційна робота за темою «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» за актуальність, змістом, обсягом, якістю оформлення, новизною наукових положень цілком відповідає встановленим вимогам, а її авторка – Дуванова Оксана Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Коблянська Інна Ігорівна – рецензентка, кандидатка економічних наук, доцентка кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування, Сумський державний університет МОН України. Представлене на розгляд разової спеціалізованої вченої ради дисертаційне дослідження є актуальним та відповідає стратегічним цілям державної політики України. В результаті реформи децентралізації був затверджений адміністративно-територіальний устрій на основі базових суб'єктів місцевого самоврядування, що утворились шляхом добровільного об'єднання чи згідно з затвердженими перспективними планами. Однак аспект кооперації в громадах залишається проблемним. Незважаючи на численні ініціативи щодо розвитку аграрних кооперативів, спостерігається їх недостатня стійкість, що призводить до закриття протягом декількох років після заснування. Аналогічно, багато ініціатив із зміцнення міжмуніципальної співпраці демонструють обмежену ефективність, досягаючи лише часткових успіхів. Актуальність представленого дослідження полягає в тому, що воно надає емпіричне підтвердження та обґрунтування важливості кооперації для посилення фінансової спроможності громад. Здобувачка оцінює ефективність кооперації між громадами як інструмента для забезпечення сталого розвитку, що є особливо актуальним в умовах реформування місцевого самоврядування, коли кооперація між громадами та суб'єктами господарювання може стати важливим чинником економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки територіальних громад.

Дисертація є логічною, структурованою, містить оригінальний науковий внесок авторки у розробку обраної тематики. Стосовно наукової новизни дисертації, відзначимо удосконалення теоретичних засад аналізу структурно-функціональних зв'язків кооперації та сталого місцевого розвитку через комплексний бібліометричний аналіз, що дозволяє краще зрозуміти ключові тренди в міждисциплінарних дослідженнях. Також заслуговують на позитивну оцінку методичні підходи до оцінки фінансової спроможності, а також представлений комплексний науково-методичний підхід до формування кооперативних зв'язків територіальних громад на різних рівнях, зокрема заслугове на увагу дослідження рівня внутрішньомуніципальної кооперації, що створює простір цінностей та налагодження системної взаємодії між учасниками кооперації. Разом із цим, розглянемо кілька дискусійних моментів. Наприклад, для підвищення теоретичної значущості дослідження доцільно було б розширити бібліометричний аналіз за рахунок включення таких категорій, як «Інституції» (Institutions) та «Інновації» (Innovations). Крім того, слід розглянути особливості неформальної кооперації та її роль в досягненні сталого розвитку місцевих громад, що зробило б аналіз кооперативних зв'язків громади більш повним. Позитивно оцінюючи підхід до обчислення індексу фінансової спроможності економічного розвитку, варто формалізувати методику його розрахунку на регіональному рівні, і як додаткова ремарка, варто звернути більшу увагу на текстову інтерпретацію описової статистики, що представлена у дослідженні. Попри зазначені дискусійні моменти, дисертаційна робота Дуванової Оксани Сергіївни на тему «Кооперація як фактор сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації» заслугове на позитивну оцінку і є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає всім вимогам Постанови кабінету Міністрів України №44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії» від 12 січня 2022 року. Підтримуючи представлену роботу, зазначимо, що здобувачка, Дуванова Оксана Сергіївна, заслугове на присудження їй ступеня доктора філософії у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Оксані Дувановій ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради _____ Анжела Кузнєцова

